

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Capitularia Regvm Francorum

Additae sunt Marculfi monachi & aliorum formulae veteres, & Notae
doctissimorum virorum

Baluze, Etienne

Parisiis, 1677

Capitularia Pippini Regis Italiae.

urn:nbn:de:hbz:466:1-19366

quia qui ante ordinationem pauperes fuerunt, post ordinationem verò de rebus cum debuerant Ecclesiis servire emunt sibi alodium & mancipia & ceteras facultates, & neque in sua lectione aliquid profecerunt, neque libros congregaverunt, aut ea quæ pertinent ad cultum religionis augmentaverunt, sed semper comitiis & contritionibus & rapina vivunt.

VII.

Septimò. Ut domesticos suos, id est, eos qui cum ipsis sunt in sua mansione, sive scolarios, sive alios servientes, diligentissimè prævidere studeant ab omnibus vitiis, & maximè de ebrietatibus & luxuriis & variis immunditiis. Nam, sicut dicit Apostolus, qui domesticorum suorum

curam negligit, aliorum non velle poterit prodesse conversationi.

VIII.

Octavò. Ut hospitales sint: quia multi, qui sciunt hospitem supervenire ad Ecclesiam suam, fugiunt. Apostolus jubet & cetera scriptura divina sectando sequi. Illi è contrario faciunt, & pauperibus subvenire metuant.

IX.

Nonò. Iubet Apostolus omnibus fidelibus ut sermo noster in gratia sit semper sale conditus, id est, ut ea loquatur Christianus quæ religioni serviunt, unde aliquis mentem condire possit, & à putredine peccatorum emundare. Si omnibus fidelibus. Cetera desunt.

CAPITVLARE PIPPINI REGIS ITALIÆ.

Datum, ut videtur, anno Christi DCCXCIII. post sedatam
feditiorem Italicam ejusque auctores punitos.

Nunc primùm editum ex duobus antiquis codicibus manuscriptis, uno bibliotheca
Thuana, altero monasterij Sangallensis.

INCIPIUNT CAPITVLA.

1. D e iustitiis generalibus.	15. Ne laici homines teneant Ecclesias baptismales.
2. De monachis qui de Francia veniunt.	16. De Advocatis sacerdotum.
3. De Presbyteris qui de alia provincia veniunt.	17. De diversis generationibus hominum qui in Italia commanent. Et de statu ingenuitatis.
4. De his qui ad palatium veniant, vel inde vadant.	18. De compositionibus quæ ad palatium pertinent.
5. De illis hominibus qui seniores suos dimittunt.	19. De monasteriis & xenodochiis regalibus.
6. De hominibus libellariis.	20. De rebus forsactis.
7. De Ecclesiis baptismalibus.	21. De eo cujus res in elemosyna date sunt.
8. De immunitatibus conservandis.	22. De iure filio in res servorum quos pater fecit liberos.
9. De viis & pontibus emendandis.	23. De auctoritate legis & consuetudinis.
10. De feminis quarum mariti in Francia sunt.	24. De potestate vendendi & donandi in femina.
11. De Missis per singula monasteria dirigendis.	25. De mancipiis palatij & Ecclesiarum.
12. Quod nulli homini sua testimonia tollenda sunt.	26. De liberis hominibus ad servilia opera non cogendis.
13. De liberis hominibus Longobardis.	27. De aldiombus palatij.
14. De xenodochiis.	28. De fugitivis.

Tom. I.

Ll ij

29. De sigillis & epistolis, & de porturis custodiendis.
30. De feminis devotis quae se maritis copulerant.
31. De divinis vel incantatoribus.
32. De variis superstitionibus coercendis.
33. De illicitis conjunctionibus.
34. De eo qui uxorem simul & concubinam habuerit.
35. De hominibus Domino Karolo infidelibus.
36. Quomodo sacramentum fidelitatis iurandum sit.
37. Quod Dominus Rex vult unicuique suam legem conservare.
38. Ut omnes se prepararent ad bellum.

INCIPIVNT SVPRASCRIPTA CAPITVLA ET EORVM TEXTVS.

De iustitiis generalibus.

Lib. I. leg.
Longob.
tit. 52. c.
26.

I. Placuit nobis atque convenit nobis ut omnes iustitiae pleniter factae esse debeant infra regnum nostrum absque ulla dilatazione, tam de Ecclesiis, quam de xenodochiis, seu de pauperibus & viduis & pupillis vel orphanis, atque de reliquis omnibus secundum iussionem Domini nostri Karoli Regis.

De monachis qui de Francia veniunt.

Ibid. lib. 3.
tit. 2. c. 22.

II. Instituumus enim ut sicut Dominus noster Rex Karolus commendavit de illis monachis qui de Francia vel aliunde venerunt, & eorum monasteria dimiserunt, ut praesentialiter in illis partibus revertantur ad monasteria, & nemo ex vobis detineat ipsos.

De Presbyteris qui de alia provincia veniunt.

Ibid. c. 13.

III. De Presbyteris qui de alia provincia veniunt, ut nullus eos debeat recipere sine dimissoria Episcopi sui.

De his qui ad palatium veniunt, vel inde vadunt.

Ibid. tit. 4.
c. 5.

IV. De Episcopis, Presbyteris, Abbatibus, vel Vassis dominicis, seu ceteris hominibus qui ad palatium veniunt vel inde vadunt, vel ubicunque per regnum nostrum pergunt, ut non praesumant ipsi nec homines eorum alicui homini suam causam tollere nec suum laboratum, in tantum si non comparaverint, aut ipse homo eis per suam spontaneam voluntatem non dederit. Et quando hybernum tempus fuerit, nullus debeat mansionem vetare ad ipsos iter agentes, in tantum ut ipsi iterantes iniuste nullam causam tollant. Et si aliquis hoc facere praesumpserit, tam seniores quam & vassalli, & ipse homo ibidem ad eos proclamaverit, tunc volumus ut praesentialiter ille homo qui hoc malum fecit, hoc quod ad ipsum hominem qui proclamavit tulerit secundum suam legem emendet, & ad palatium exinde bannum nostrum componat. Et si evenerit quod ei

ipsa causa ibidem secundum legem praesentialiter emendata non fuerit, & ad palatium exinde proclamatio devenerit, tunc volumus ut ipse qui hoc malum fecerit, contra ipsum hominem qui proclamavit secundum suam legem emendet, & insuper ad palatium nostrum bannum componat ex eo quod bannum nostrum infringere ausus fuerit.

De illis hominibus qui seniores suos dimittunt.

V. Stetit nobis de illis homines qui hic intra Italia eorum seniores dimitunt, ut nullus eos debeat recipere in vassallatico sine comiato senioris sui antequam sciat veraciter pro qua causa ipse suum senioreni dimisit. Et ille homo qui eum recipere voluerit, & ipsum secum habuerit, debeat eum in nostra praesentia praesentare aut ipse aut Missus suus intra quadraginta noctes postquam ipse homo ad eum venerit, si nos intra Italia sumus. Et si nos intra Italia non fuerimus, tunc postquam inde nos fuerimus reversi, similiter intra quadraginta noctes eum in nostra praesentia debeat praesentare, sicut supra diximus. Et qui super hoc facere contempserit, & ita non compleverit, exinde bannum nostrum ad partem nostram componat.

De hominibus libellariis.

VI. Stetit nobis de hominibus libellariis ut nullus Comes nec juniores eorum eos amplius non distringant nec inquietent nisi sicut in tempore Longobardorum fuit consuetudo.

De Ecclesiis baptismalibus.

VII. Placuit nobis de Ecclesiis baptismalibus, ut in omnibus ita debeant esse ordinate & conservate quomodo Dominus Karolus Rex demandavit & in suo Capitulare continetur.

De immunitatibus conservandis.

VIII. Et hoc instituumus, ut emunitates à jamdicto Domino firmatas in omnibus sic conservatas esse debeant sicut est

iusio ipsius Domni nostri Karoli Regis.
De viis & pontibus emendandis.

Ibid. c. 16. IX. Consideravimus ut vias & porturas vel pontes infra regnum nostrum in omnibus pleniter emendatas esse debeant per illa loca ubi antea semper fuit consuetudo. Nam per alia loca super ipsa flumina nullatenus porturas esse debeant.

De feminis quarum mariti in Francia sunt.

X. Placuit nobis de illis feminis quarum mariti in Francia esse videntur, ut Missi nostri per regnum nostrum hoc debeant inquirere si eorum iustitias sic pleniter habeant sicut fuerit iusio Domni nostri an non. Et qui sic habuerit, bene. Sin autem, tunc volumus ut ipsi Missi nostri ita compleant sicut Dominus noster demandavit.

De Missis per singula monasteria dirigendis.

Ibid. c. 17. XI. Stetit nobis ut Missos nostros, unum monachum, & unum capellanum, direxisset infra regnum nostrum pro videndo & inquirendo per monasteria viro- rum & puellarum quæ sub sancta regula vivere debent quomodo est eorum habitatio, vel qualis est vita aut conversatio eorum, & quantum unumquodque monasterium de rebus habere videtur unde vivere possit.

Quod nulli homini sua testimonia tollenda sunt.

Ibid. lib. 2. tit. 9. c. 9. XII. Placuit nobis ut nullus Comes nec eorum juniores nullatenus præsumant alicui homini sua testimonia tollere aut abstrahere, nisi permittatur ei ipsa testimonia habere qui eas potest conquirere atque rogare. Et si aliquis contra hoc facere præsumperit, nostra est voluntas ut ipse in nostra presentia veniat & ibidem talem accipiat sententiam quomodo nostra fuerit voluntas ad iudicandum.

De liberis hominibus Longobardis.

Ibid. lib. 3. tit. 9. c. 1. XIII. Stetit nobis de illis liberis hominibus Longobardis ut licentiam habeant se commendandi ubi voluerint, sicut in tempore Longobardorum fecerunt, in tantum ut suo Comiti faciant rationabiliter quod debent.

De xenodochiis.

Ibid. tit. 1. c. 18. XIV. Ut quicumque xenodochia habent, si ita pauperes pascere voluerint & consilium facere quomodo ab antea fuit, habeant ipsa xenodochia & regant ordinatim. Et si hoc facere noluerint, ipsa dimittant, & per talem hominem in antea sint gubernata qualiter Deo & nobis placeat.

Ne laici homines teneant Ecclesias baptismales.

XV. De Ecclesiis baptismalibus, ut nullatenus eas laici homines tenere debeant, sed per sacerdotes fiant ordinatae & gubernatae. Et neque pagenses negligentiam habeant de hoc quod ibidem facere debeant. Et illi sacerdotes eas sic regant quomodo ordo canonicus exposcit.

De Advocatis sacerdotum.

XVI. De Advocatis sacerdotum, volumus ut pro ecclesiastico honore & illorum reverentia Advocatum habeant.

De diversis generationibus hominum qui in Italia commanent. Et de statu ingenuitatis.

XVII. De diversis generationibus hominum qui in Italia commanent, volumus ut ubicunque culpa contigerit unde facta crescere potest, pro satisfactione hominis illius contra quem culpavit, secundum ipsius legem cui negligentiam commiserit emendet. De statu verò ingenuitatis & aliis querelis unusquisque secundum legem suam se ipsum defendat.

De compositionibus que ad palatium pertinent.

XVIII. De compositionibus quæ ad palatium nostrum pertinent, si Comes ipsam causam commoverit ad requirendum, illam tertiam partem ad eorum recipiant opus, duas verò ad palatium. Et si per suam negligentiam remanserit, & Missus dominicus ipsas causas ceperit requirere, tunc volumus ut ille Comes illam tertiam partem non habeat, sed cum integritate in palatio veniat.

De monasteriis & xenodochiis regalibus.

Ibid. lib. 3. tit. 1. c. 30. XIX. De monasteriis & xenodochiis quæ per diversos Comites esse videntur, ut regalia sint, & quicumque ea habere voluerit, per beneficium Domni Regis habeat.

De rebus forfactis.

XX. De rebus forfactis per diversos Comites volumus ut ad palatium pertineant.

De eo cuius res in elemosyna datae sunt.

Ibid. lib. 2. tit. 18. c. 6. XXI. Si cuiuscunque res in elemosyna datae sunt, & ipse mortuus fuerit antequam eas dispenseret, tunc Missus dominicus unà cum Episcopo parrochiae ipsius consideret qualiter in Domni Regis mercede ipsa elemosyna fiat facta, & infra triginta noctes impleta esse debeat.

De iure filiae in res servorum quos pater fecit liberos.

Ibid. tit. 20. c. 5. XXII. De filia cuius pater per ma-

num erogatoris omnes servos suos iuste fieri liberos, & quia contra legem esse videtur, instituimus quod ipsa filia in tertiam portionem de facto servi iterum introire possit.

De auctoritate legis & consuetudinis.

Ibid. tit. 41. c. 6. XXIII. Placuit nobis inferere, ubi lex deest, præcellat consuetudo, & nulla consuetudo superponatur legi.

De potestate vendendi & donandi in femina.

Ibid. tit. 10. c. 3. XXIV. Placuit etiam nobis ut quæcunque femina potestatem habet per comitatum viri sui vendere, potestatem habeat donare.

De mancipiis palatii & Ecclesiarum.

Ibid. tit. 12. c. 11. XXV. De mancipiis palatii nostri & Ecclesiarum nostrarum nolimus mundum recipere, sed nostra mancipia habere.

De liberis hominibus ad servilia opera non cogendis.

Ibid. lib. 3. tit. 11. c. 2. XXVI. Placuit nobis ut illos liberos homines Comites nostri ad eorum opus servire non opprimant, & quicumque hoc fecerint, secundum iudicatum habemus emendare.

De aldionibus palatii.

Ibid. tit. 34. XXVII. Non est nostra voluntas ut homines Placentini per eorum præcepta de curte palatii nostri illos aldiones recipiant.

De fugitivis.

Ibid. lib. 1. tit. 25. c. 74. XXVIII. De fugitivis qui in partibus Beneventi & Spoleti sive Romanie vel Pentapoli confugium faciunt, ut redantur, & sint reversi ad propria loca.

De sigillis & epistolis, & de portariis custodiendis.

Ibid. lib. 3. tit. 5. c. 3. XXIX. Sicut consuetudo fuit sigilla & epistolas prendere vel porturas custodire, ita nunc sit factum.

De feminis devotis quæ se maritis copulaverunt.

Ibid. lib. 3. tit. 11. c. 1. XXX. De feminis quæ se Deo voverunt, & se monachica veste induerunt, & postea se maritis copulaverunt, ut inquirat unusquisque in iudicialia sibi commissâ ubi eas invenerint, & sine dilatazione eas ab ipsis illicitis conjunctionibus separare debeant, & ipsæ de supra memorata illicita conjunctione ad penitentiam recurrant remedium.

De divinis vel incantatoribus.

Ibid. lib. 3. tit. 11. c. 2. XXXI. De illis hominibus qui aliquam incantationem vel divinationem agunt vel his similia quæ in conspectu Dei abominatione esse videntur, similiter in-

quirat unusquisque, & ubi eos invenerint, non dimittant illos sine disciplina correctionis, & faciant eos penitentiam agere de his illicitis præsumptionibus.

De variis superstitionibus coercendis.

XXXII. De pravis illis hominibus qui brunaticos colunt, & de hominibus suis subtus maida cerias incendunt, & votos vovent, ad tale verò iniquitas eos removere faciant unusquisque, nisi voluerint ad Ecclesiam panem offerre, simpliciter offerant, non cum aliqua de ipsa iniqua commixtione.

De illicitis conjunctionibus.

XXXIII. Similiter inquirat unusquisque homines sibi commissos, ubi forsitan invenitur, ubi factæ sunt illicitæ conjunctiones, ita ut qui uxorem confobrino aut infobrino suo uxorem duxisset, aut etiam quamlibet parentem suam sibimetipsis uxorem copulasset, sine omni dilatazione eos ab invicem separent, & eos ad penitentiam remedium faciant destinari.

De eo qui uxorem simul & concubinam habuerit.

XXXIV. Et hoc etiam statuimus, ut cuncti diligenter inquirant si est homo uxorem habens ut supra, ipsa cum alia adulterans, & concubinam habuerit, a tali igitur illicita perpetracione faciant eos cum omni sollicitudine separari. Sic placuit Domino Regi, ut qui hæc nefanda crimina de terminis sibi commissis, ut diximus, emendare neglexerit, ut in sacro palatio vuidrigildum suum componat.

De hominibus Domino Karolo infidelibus.

XXXV. De singulis capitulis quibus Dominus Rex Missis suis præcepit, qui nulla sacramenta debeant audire & facere. Quamobrem ista sacramenta sunt necessaria per ordine ex antiqua consuetudine explicare faciunt. Et quia modò isti infideles homines magnum conturbium in regnum Domni Karoli Regis voluerint terminare, & in ejus vita consiliati sunt, & inquisiti dixerunt quod fidelitatem ei non jurassent.

Quomodo sacramentum fidelitatis jurandum sit.

XXXVI. Quomodo illud sacramentum juratum esse debeat ab Episcopis & Abbatibus sive Comitibus vel Vassibus regalibus, necnon Vicedominis, Archidiaconibus, atque Canonicis. Clerici qui monachorum nomine non pleniter conservare videntur, & ubi regulam sancti Benedicti secundum ordinem tenent, ipsi

in verbo tantum & veritate promittant, de quibus specialiter Abbas adducant Domino nostro, deinde Advocatis & Vicariis, Centenariis, sive fore censiti Prefbyteri, atque cuncta generalitas populi, tam puerilitate annorum duodecim quamque de senili, qui ad placita venissent, & iustionem adimplere seniorum & conservare possunt, sive pagenses, sive Episcoporum & Abbatissarum vel Comitum hominum, & reliquorum hominum, fiscalini quoque & coloni, & ecclesiastici atque servi, qui honorati beneficia & ministeria tenent, vel in vassallatico honorati sunt, cum domini sui, & caballos, arma, & scutum, & lanceam, spatam, & senespium habere possunt, omnes iurent, & nomina vel numerum de ipsis qui juraverunt ipsis Missis in breve secum adportent. Et Comites similiter de singulis centenis esse noti, tam de illis qui infra pago nati sunt, pagenses fuerint, quamque & de illis qui aliunde in vassallatico commendati sunt. Et si fuerit aliquis qui per ingenium fugitando de comitatu ad alium comitatum se propter istum sacramentum distulerit, aut per superbiam jurare noluerint semoti, per brevem renuntiare sciant, & tales aut per fidei iussores mittant. Et ipsi fidei iussores non habuerint qui in praesentia Domni Regis illos adducant, sub custodia serventur. Aut si in illo vicinio habitare voluerint, sicut ceteri ju-

rent. Et si fugitivum quis invenerit, Domino Regi nuntiatum fiat per ipsos Missos.

Quod Dominus Rex vult unicuique legem suam conservare.

XXXVII. Explicare debent ipsi Missi qualiter Domino Regi dictum est quod multi se complangunt legem non habere conservatam, & quia omnino voluntas Domni Regis est ut unusquisque homo suam legem pleniter habeat conservatam. Et si alicui contra legem factum est, non est voluntas sua nec iussio. Veruntamen si Comes aut Missus vel quilibet homo hoc fecit, fiat annuntiatum Domino Regi: quia ipse plenissime haec emendare vult. Et per singulos inquirant qualem habeant legem ex nomine, & nullatenus sine Comite de ipso pago istam legationem perficiant. Excepto si ille Comes in alia utilitate Domni Regis fuerit, aut aliqua infirmitas eum detinuerit, quod ibi esse non habeat.

Ut omnes se preparent ad bellum.

XXXVIII.tia habeant ipsi Missi una cumrum ministeris fuerint, ut omnes hoc anno veniant hostiliter in solatio sicut sua fuerit iussio, & pacem intran nt infra patria qui per epistolas suas de is significare vult, quando vel ubi ter se conjungi.

E X P L. C A P.

EIVSDEM PIPPINI CAPITVLA

EXCERPTA EX LEGE LONGOBARDORVM.

De advenis & peregrinis, ut pacem habeant.

Lib. 1. leg.
Longob.
tit. 9. c. 18.

I. DE advenis & peregrinis qui in Dei servitio Romam vel ad alia loca ad sanctorum corpora ire festinant, ut salvi vadant & revertantur sub nostra defensione. Et qui aliquem ex ipsis peregrinis occidere praesumpserit, sexaginta solidos in palatio nostro sacro componat. Et in super compositio illa de ipso homicidio componatur ei cui ipsum leadam legis pertinet. Et hoc damus in mandatis

cunctis Episcopis & Abbatibus seu Actionariis nostris ut haec omnis suprascripta iustitia de praesentia absque ulla tarditate adimpleta fieri debeat, ut qui in tantis annis iustitiam habere non potuerit, vel modo per Dei omnipotentis misericordiam simul & per praecipuum Domni & genitoris nostri Karoli Regis Francorum & Longobardorum ac Patricij Romanorum, simul & per nostram praecipionem, unusquisque iustitiam suam accipiat.

De servis & ancillis fugacibus.

<sup>Ibid. tit. 27.
c. 73.</sup> II. De servis & ancillis fugacibus, ut unusquisque iudex studium ponat ad perquirendum, juxta ut edictum continet. Et hoc damus in mandatis, ut tam in Austria quam in Istria quamque in Emilia & Tuscia seu littore maris per omnia loca perquirantur suprascripti fugaces; & apud locum convenient Sculdafij, Decani, Salarij, vel loco præpositi, ut nullus eos concelet, & ubicunque inventi fuerint, ipse apud quem inventi fuerint, unâ cum Misso Comitibus de ipso loco ad nos perducantur, ita ut jurare valeant quod neminem concelassent.

De fugitivis.

^{Ibid. c. 74.} III. De fugitivis qui in partibus Beneventi & Spoleti sive Romanie vel Pentapoli confugium faciunt, ut reddantur, & sint reversi ad propria loca.

De latronibus.

^{Ibid. c. 75.} IV. Quicumque post Missam sancti Iohannis Baptiste latroni mansionem dederit, si Francus est, cum duodecim similibus Francis juret quod latronem cum fuisse nescisset, licet pater ejus sit aut frater aut propinquus. Et si hoc jurare non potuerit, & ab alio convictus fuerit quod latronem in hospitio suscepisset, quasi latro & infidelis judicetur. Quia qui latro est, infidelis est in nostro regno Francorum; & qui illum suscepit, similis est illi. Si autem audivit quod latro fuisset, & tamen nescit firmiter, aut juret solus quod nunquam eum audisset nec per veritatem nec per mendacium latronem esse; aut sit paratus, si ille postea de latrocinio convictus fuerit, ut similiter damnetur.

Ne quis alterius res invadat.

^{Ibid. tit. 27. c. 10.} V. Vt nullus alteri præsumat res suas aut alias causas sine iudicio legali tollere aut invadere. Et qui hoc facere præsumpserit, ad partem nostram exinde bannum componat.

De animalibus vel aliis rebus, à quibus emanant.

^{Ibid. lib. 1. tit. 28. c. 4.} VI. Vt nullus comparet caballum, bovem, jumentum, vel aliam rem, nisi illum hominem cognoscat qui ei vendiderit, aut de quo pago est, vel ubi manet, & quis est ejus senior.

De denariis, qualiter possint hereditare.

^{Ibid. tit. 34. c. 11.} VII. Homo denarius non ante hereditare in sua agnatione poterit quousque in tertiam generationem perveniat. Et homo chartularius similiter.

De viduis & orphanis.

VIII. Vt vidua & orphani tutores habeant juxta illorum legem, qui illos defendant & adjuvent, ut per malorum hominum oppressionem justitias suas non perdant. Et si tutor illorum aliquis esse noluerit, iudex prævideat hominem Deum timentem, juxta ut lex illorum est, qui per nostram præceptionem illorum causam peragere debeat.

De armis infra patriam non portandis.

IX. Vt nullus ad mallum vel ad placitum infra patriam arma, id est, scutum & lanceam portet.

De justitiis faciendis à Comitibus & ceteris iudicibus.

X. De universali quidem populo, qui ubicunque justitiam quaesierint, suscipiant à Comitibus suis quam etiam à Gastaldis seu Sculdais vel loci Præpositis, juxta ipsorum legem, absque tarditate. Et si Comites Franci ad justitiam faciendam distulerint, & probatum fuerit, juxta ut eorum fuerit electio, ita pœna subiaceat, & de illorum honore ita fiat sicut est consuetudo Francorum. Et de Longobardis Comitibus, qui ex ipsis neglectum posuerit ad justitiam faciendam, & probatum fuerit, juxta ut eorum fuit electio, ita pœna subiaceat, & de illorum honore sicut illorum lex est, ita componat. Et si forsitan attenderit ad Gasindium, vel ad parentem vel ad amicum suum, seu ad præmium, & legem non judicaverit, & probatum fuerit, vvidrigildum suum componat, & honorem suum amittat, sicut ipsorum lex est. Et si Gastaldus aut Sculdais vel loci Præpositus de qualibet judiciaria tam ad suos pagenses quam ad alios qui justitiam quaesierint non fecerit, componat sicut lex ipsorum est. Et si forsitan Francus aut Longobardus habens beneficium justitiam facere noluerit, ille iudex in cuius ministerio fuerit contradicatur illi beneficium suum interim dum ipse aut Missus ejus justitiam faciat.

De diversis malis facinoribus per sacramenta investigandis.

XI. Vt iudex unusquisque faciat jurare ad Dei iudicia per civitates homines credentes, juxta quantos præviderit, seu foris per curtes vel vicos ubi manent, ut cui ex ipsis cognitum fuerit homicidia, furta, adulteria, & de illicitis conjunctionibus, ut nemo eos concelet. Et hoc damus in mandatis, ut si quis venerit justitiam reclamare super quempiam hominem de homicidio

homicidio vel furto aut præda, & ille super quem dixerit denegare voluerit, tunc ille qui reclamatur, si potuerit, adprobet illud. Et si forsitan non potuerit adprobare, & ipse super quem dixerit negaverit quòd ipsum malum nec ipse nec homines ipsius perpetrassent, & posuerit excusationem, & dixerit, *Nomina mihi meos homines qui tibi istud malum fecerunt, ego tibi de illis iustitiam faciam*, & ille incognitus qui reclamatur, nomina de illis hominibus nescit, nec approbare potest, & ipsi qui exinde veritatem sciunt denegare voluerint, & ille qui reclamatur dixerit quia illi homines veritatem sciunt, tunc iudex qui in ipso loco est faciat jurare homines illos, quilibet sint Franci aut Longobardi, quos ipse nominatè dixerit, ut dicant exinde veritatem. Et si credentes homines fuerint, in manu Comitis sui dextram dent. Et si latrocinia vel furta aut præda inventa fuerint, emendentur ita ut eorum lex est, cui ipsum malum perpetratum fuerit. Tamen iudex de loco undefuerit, de latronibus & furbus studium ponat ut populus iste hic habitans aut veniens in pace vivere valeat.

De Missis dominicis, & de Comite in aliquod missarum directo.

Ibid. c. 10. XII. Vt in illius Comitis ministerio idem Missi nostri placitum non teneant qui in aliquo missatico directus est, donec ipse reversus fuerit.

De his qui iustitiam facere renuunt.

Ibid. c. 11. XIII. Vt ubicunque Missi nostri aut Episcopum aut Comitem aut Abbatem vel alium quemlibet quocunque honore præditum invenerint qui iustitiam facere noluerit vel prohibuerit, de ipsius rebus vivant quandiu in eo loco fuerint ubi iustitiam facere debent.

De furto vel de minoribus causis.

Ibid. tit. 11. c. 25. XIV. De furto vel de minoribus causis statuimus, si ille cuius causa jurata fuit dicere voluerit de eo qui juravit quòd se sciente perjurasset, campo vel cruce contendant. Et si ille qui juravit victus fuerit quòd sciens perjurasset, suprascriptæ sententiæ subjaceat. Et si ille qui criminavit illi alij, perjurium non approbaverit, legem suam cui perjuratum esse dixerit persolvat. De majoribus verò causis lex qua à longo tempore fuit observetur.

De perjuriis.

Ibid. tit. 11. c. 34. XV. Si quis perjurium fecerit, nullam redemptionem ei facere liceat, nisi manum perdat. Et si ille qui prius illud factum.

Tom. I.

cramentum jurat de illo perjurio probatus fuerit, & aliquis de suis juratoribus dixerit quòd nesciens se ibidem perjurasset, aut hoc apud iudicium Dei approbet verum esse, aut similiter manum perdat. De cuius autem causa perjurium fecerit, sicut lex loci illius ubi perjurium factum est à longo tempore fuerit, de suo pretio emendare studeat.

De Ecclesiis baptismalibus.

XVI. Vt Ecclesiæ baptismales seu oracula, qui eas à longo tempore restauraverint, mox iterum eas restaurent, & tam curtis regia quam Longobardi tales ibi habeant dominationes qualis illorum à longo tempore fuerit consuetudo.

De potestate Episcoporum, & de negligentia eorum emendanda per Comites.

XVII. Vt Pontifex unusquisque ordinet & disponat Ecclesiam suam canonico ordine, & sacerdotes suos vel Clericos distringat canonico ordine vivere. Et si quis Pontifex Clericos suos canonico ordine distringere noluerit, & si illi ad secularem pertransierint habitum, quod canones Clericos prohibent facere, Comes qui in illo loco ordinatus fuerit distringat illos in omnibus ad suam partem sicut alios exercitales.

De monasteriis virorum & puellarum.

XVIII. Monasteria virorum ac puellarum, tam quæ in mundo palatii esse noscuntur, vel etiam in mundo Episcopi vel ceterorum hominum, distringat unusquisque in cuius mundo sunt ut regulariter vivant.

De xenodochiis.

XIX. Similes in xenodochiis, cuiuslibet sint, fratres in omnibus pascantur juxta possibilitatem locorum illorum.

De restaurandis Ecclesiis & pontibus.

XX. Vt de restauratione Ecclesiæ & ponte faciendo aut strata restauranda omnia generaliter faciant homines ut antiqua consuetudo fuit, & non antè ponatur emunitas, nec pro hac re ulla occasio perveniat.

De Presbyteris extraneis non recipiendis absque dimissoria litteris sui Episcopi.

XXI. De Presbyteris qui de alia provincia veniunt, ut nullus eos debeat recipere sine dimissorio Episcopi sui.

De his qui res suas alienant.

XXII. De illis hominibus qui res suas alienaverint ubicunque, & super eas resistent, distringat eos Comes per excubias publicas, sicut lex continet.

M m

De his qui res suas fraudulenter Ecclesiis delegant.

Ibid. c. 3. XXIII. Placuit nobis ut liberi homines, qui non propter paupertatem, sed ob vitandam reipublicæ utilitatem, fraudulenter ac ingeniosè res suas Ecclesiis delegant, easque denuo sub censu utendas recipiunt, ut quousque ipsas res possident, hostem & reliquas functiones publicas faciant. Quòd si iusta facere neglexerint, licentiam eos distringendi Comitibus permittimus per ipsas res nostra non resistente emunitate, ut status & utilitas regni huiusmodi adinventionibus non infirmetur.

De eo qui alterius proprietatem emerit.

Ibid. c. 4. XXIV. Volumus ut similis mensura in laicali ordine de hac re servetur, videlicet ut si quis alterius proprietatem, qui hostem facere potest, emerit, aut quovis modo ad eum pervenerit, eique ad utendum eam dimiserit, si negligens de hoste fuerit, per ipsas res à Comite distringatur, ut quoquo modo publica non minoretur utilitas.

De libero homine qui se in servitium tradiderit.

Ibid. c. 5. XXV. Videtur nobis ut quicumque liber homo ingeniosè in servitium alicui se tradiderit, is qui eum receperit, hoc quod ille qui se in servitio tradidit in publico per antiquam consuetudinem facere debuit adimpleat.

De his qui res suas aliis in fraudem delegant.

Ibid. c. 6. XXVI. De his personis qui suas res ideo in alienam personam delegant ut ad placitum venire non cogantur, & ut mala qui facta habent non emendentur, quòd si apparuerit ideo delegasse ne iustitiam faciant, volumus ut ipsæ res in bannum nostrum mittantur quousque ille qui eas habet auctorem in placitum adducat, & sic de malefactore iustitiam faciant.

De divisione hereditatis inter fratres, & ut servitium regale faciant.

Ibid. c. 7. XXVII. Præcipimus de his fratribus qui in nostris & Romanis finibus in paternam seu maternam succedunt hereditatem, si contigerit quòd unus eorum ecclesiasticæ militiæ sit mancipatus, & idcirco is qui seculariter militare debuerat, ut se à defensione regni nostri subtrahat, in nostris finibus partem substantiæ in portionem suscipere dissimulaverit, idcirco ut neque à Comite distringi valeat, ubicunque suos Comes eum invenerit, licentiam distringendi ei concedimus, ita ut primum

fideiussorem donec ut ad placitum suum veniat, & bannum nostrum persolvat. Si verò fideiussorem non invenerit, tamdiu sub custodia per Comitem teneatur quousque aut fideiussorem inveniat aut bannum nostrum per solutum habeat.

De liberis hominibus qui mobile suum in alienam potestatem transferunt.

XXVIII. De liberis hominibus qui in alienam potestatem mobile suum transferunt, ut causatores eorum eos pignorare non possint, placet nobis ut res eorum inscendantur quousque venientes ad audientiam iustitiam faciant. Si verò venire contempserint, secundum Capitulare Domini ac genitoris nostri de rebus eorum agatur. Nam & de rebus eorum habita aimatione damnum quaesitori faciat. Qui verò illud mobile recepit, si hoc per sacramentum probare non potuerit quòd propter iustitiam alterius differendam illud mobile non recepisset, bannum nostrum persolvat. De fratribus namque qui simul in paterna seu materna hereditate communiter vivunt, nolentes substantiam illorum dividere ob hanc occasionem ut unus tantum eorum in hostem vadat, volumus ut si solus est, vadat. Si autem duo, similiter. Si verò tres fuerint, unus remaneat. Et si numerus ultra tres fratres increverit, unus semper propter domesticam curam atque rerum communium excellentiam remaneat. Si verò inter eos aliqua fuerit orta contentio quis eorum expeditionem facere debeat, tunc prohibemus ut nemo illorum remaneat. In ætate quoque illorum lex propria servetur. Similiter & in nepotibus hæc conditio teneatur.

De eo qui se reclamaverit super Episcopum.

XXIX. Ut qui se reclamaverit super Pontificem qui iustitiam habeat ad requiringendum, dirigat illum Comes aut per Missum suum aut per epistolam ad ipsum Pontificem. Et si Episcopus ipse Francus aut Longobardus distulerit ad iustitiam faciendam, tunc iuxta ut Episcopi elegerint, ipsi sibi ubi consuetudo fuerit pignorandi à longo tempore, ut in antea in eo modo sit pro iustitia facienda. Et hoc statuimus, ut ubicunque substantiam Pontifex habuerit, Advocatum habeat in ipso comitatu, ut absque tarditate iustitiam faciat & suscipiat. Et talis sit ipse Advocatus, liber homo, bonæ opinionis laicus, aut Clericus, qui sacramentum pro causa Ecclesiæ quam peregerit, deducere possit iuxta qualitatem substantiæ, sicut lex illorum habet.